

A MAGYAR SZENT KORONA

A SZENT KORONA AZ EURÓPAI KORONÁK SORÁBAN

A koronázásnak és a koronák viselésének világszerte különböző hagyományai vannak, de még Európán belül is számos eltérés figyelhető meg. A középkorban és az újkorban az uralkodóknak általában több koronája volt, mivel a különböző ünnepi alkalmakkor – misén vagy rendi gyűlésen – más-más fejéket viseltek. Ezek közül emelkedett ki a koronázási, más néven beavató korona, mely a legtöbb országban az államalapító dinasztiához vagy azok szentjeihez kapcsolódott. A Német-római Birodalomban, a Magyar Királyságban és a Cseh Királyságban is jellemzően a beavató koronával iktatták be az új uralkodót. Gyakran csak azt a koronázást ismerték el érvényesnek, amely ezzel a koronával történt.

Az angol középkori koronázási jelvények a XVII. században megsemmisültek, így ma a londoni Towerben II. Károly (1660–1685) koronáját őrzik. Franciaországban a forradalmak következtében a jelvényeknek csak kisebb része maradt meg, melyek a Louvre-ban láthatóak. A cseh korona, más néven Szent Vencel koronája a XIV. századból való, ma a prágai Szent Vid-székesegyház kincstárában található.

A lengyel koronázási kincseket 1795-ben a poroszok elrabolták, később pedig megsemmisítették. Ellenben a Német-római Birodalom uralkodói jelvényei – az orosz cári koronázási jelvényekhez hasonlóan – szinte hiánytalanul fennmaradtak, ezeket ma a bécsi Hofburgban, a Schatzkammerben őrzik. A német-római császár uralkodói jelvényét a birodalomalapító Nagy Károly nevéhez kötötték. A máig fennmaradt császári korona azonban nem az ő számára, hanem 962-ben, I. Ottó koronázására készült, mai alakját a XI. században nyerte el. A császári korona az egyetlen olyan koronázási korona, amely a magyar Szent Koronával nagyjából egyidős és máig fennmaradt. Mivel azonban a Német-római Birodalom már nem létezik önálló államként, a Szent Korona a legrégebbi beavató korona, a magyar államiség és jogfolytonosság jelképe.

Mindezek ismeretében világossá válik a Szent Korona különleges mivolta, mely egyedülálló módon, a több mint ezer esztendő magyar történelem megkerülhetetlen ereklýje.

CORONA LATINA

A korona felső részét kereszt alakú pánt alkotja, melynek szárain zománcképek, filigrán – vékony aranydrótból készült díszítés –, igazgyöngyök és vörös, csepp alakú almadin kövek láthatóak. A pántokat középen négyzet alakú lemezhez forrasztották, míg a görög abroncshoz csatlakozó részeket szegecsekkel rögzítették. A középső, négyzetes lemezen – a görög koronához hasonlóan – a Pantokrátor Krisztus zománcképe látható, melyet tizenkét gyöngy és tizenkét almadin vesz körbe. A latin koronán a 12-es szám és többszörösei jelennek meg, a keresztpántokon összesen hetvenkét kő található. A tizenkettő az apostolok, míg a hetvenkettő Jézus tanítványai számának szimbóluma.

A pántok téglalap alakú zománcképein nyolc apostol teljes alakos ábrázolása vonul végig. Sorrendjük eredetileg az Apostolok Cselekedeteiben feljegyzett névsort követte: Péter, Pál, Jakab, János, az alsó lemezekeken pedig András, Fülöp, Bertalan és Tamás. Idővel azonban Bertalan és Tamás képét felcserélték. Ennek oka az lehetett, hogy előbbi erősen megrongálódott, csak a legfelső része maradt meg. Mivel az előoldalon a Krisztus-kép takarja a lemezt, a hiány ott nem látszik.

Az apostolábrázolások a nyugat-európai román kori művészethez igazodnak, míg a keresztpántokon látható díszítőelemek inkább a bizánci hatást erősítik: lépcsős minta Péter és Jakab, indadíszítés András és Pál, körsor motívum Tamás és Fülöp képénél.

*Péter
apostol*

*Jakab
apostol*

*Pál
apostol*

*János
apostol*

EGYENES VAGY FERDE?

A Szent Korona keresztpántjainak találkozásához, a trónoló Krisztus zománclemezéhez keresztet erősítettek, mellyel áttörték a képet Krisztus hasi részénél. A kutatók többsége szerint a szent képet sértő, durva kivitelezés arra enged következtetni, hogy a kereszt rögzítésére a korona egyesítésénél később, az Árpád-kor után kerülhetett sor.

A kereszt ferdesége szintén találgatásokra ad okot. A Szent Korona első valóságú ábrázolása a XVI. század közepére tehető. A források a keresztet a XVII. század elejéig általában egyenesnek, míg a XVIII. századtól egyértelműen ferdének mutatják, így sérülése ebben az időszakban következhetett be.

A keresztpántok töréséből megállapítható, hogy a korona egykor jelentős károkat szenvedhetett egy felülről érkező, nagy erejű nyomástól. Ennek következtében boltozata beszakadt, három keresztpántja eltört, és a kereszt felső szárán lévő gömb is benyomódott. A görög bronzcs oromdíszei viszont sértetlenek maradtak. Az ütést nagy eséllyel a jelvényeket tartalmazó láda fedele okozhatta: ilyen alkalom lehetett például III. Ferdinánd felesége, Mária királyné 1638-as pozsonyi koronázása. Egy korabeli elbeszélés szerint ekkor a bécsi kincstárból rossz kulcsot hoztak el, és nívél már kevés volt az idő a szertartás kezdetéig, a koronát tartalmazó ládát végül sietve fel kellett törni.

A JOGAR

A jelvényegyüttes legrégebbi darabja az igazságszolgáltatás jelképe. A koronázási jogar 29,5 cm hosszú, mogyorófából készült hengeres nyelét filigrándíszes, aranyozott ezüstlemez burkolattal látták el. A végére illesztett madagaszkári hegyikristály gömböt a X. századi Egyiptomban faraghatták. Felületére három egyforma, oroszlánra emlékeztető állatalakot véstek, amely hagyományosan uralkodói jelkép. A gömböt három pár aranszalag fogja össze, a tetején és az alján virág alakú lemezek láthatóak. A felső lemez tetejét négyszöggel bővített, ún. „Salamon-csomó” – önmagába visszatérő, végtelen csomó – díszíti. A pántokról és a lemezekről vékony láncokon 26 kisebb aranygömb lóg le. A jogar a XI. század első feléből, valószínűleg Szent István uralkodása idejéből származik. A magyarhoz

használó jogart a német uralkodók használták, de a XI. század végén eltűnt a hatalmi jelvények közül. Szent István sógora, II. Henrik német-római császár kincstárából több hegyikristályból készült tárgy maradt fenn, ezért feltételezhető, hogy a jogar a császár ajándékeként került első királyunkhoz. Erre enged következtetni az a tény is, hogy II. Henrik 1003-ban kiadott ólombulláján a magyar jogarhoz hasonló, gömbös végű tárgyat tart kezében.

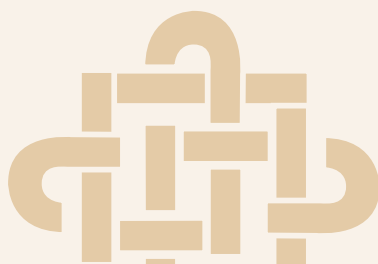

SZENT ISTVÁN PALÁSTJA

A koronázási díszöltözet egyetlen fennmaradt darabja a kékeslila színű, aranyfonállal sűrűn kivarrt, félkör alakú palást. A rajta található latin felirat szerint Krisztus megtestesülésének 1031. évében István király és Gizella királyné készítette és adta a miseruhát a Fehérvár városban lévő Szűz Mária-templomnak. A relikvia tehát eredetileg miseruha volt, melyet valamikor a XII. század vége felé alakítottak át koronázási palásttá. Feltehetőleg ekkor illesztettek rá egy másik liturgikus ruhadarabból származó, indákkal

és állatalakokkal hímzett, gyöngyökkel díszített gallért. A paláston az Atyaistent jelképező áldó kezek alatt angyalok körében jobb oldalon Krisztus, baloldalon Mária áll. A textílián Krisztus képe többször is megjelenik, mellette próféták, apostolok és különböző szentek is szerepelnek. Itt látható Szent István, Gizella királyné és Imre herceg egyetlen korabeli ábrázolása is. A koronázási jelvények közül a palástot speciális tárolási igénye miatt nem az Országházban, hanem a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzik.

A felhasznált képek forrásai:

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnok

Magyar Távirati Iroda

Magyarország Bécsi Magyar Nagykövetsége

Országgyűlési Könyvtár

Országgyűlési Múzeum

Országos Széchényi Könyvtár

Szent István Bazilika

A kiadvány az Országgyűlés Hivatala Nemzet Főtere Füzetek sorozatában jelent meg.

Sorozatszerkesztők: Kerekes Margit,
Németh Csaba

A szöveget írta: Moravetz Orsolya
Szerkesztő: Melkovics Tamás
Lektor: Kedves Gyula
Korrektor: Széll Szilvia

A fényképeket készítették: Bencze-Kovács
György, Mervai Márk, Szelényi Károly
A képeket válogatták: Kerekes Margit,
Melkovics Tamás, Moravetz Orsolya,
Németh Csaba
A 10-11. oldalon látható grafikát Széphelyi
Ágnes Tünde készítette

Grafikai tervezés: Batki Anita
(HVG Press Kft.)
Nyomdai előkészítés: HVG Press Kft.
Vezető: Tóth Péter
Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt.,
Debrecen
Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

Felelős kiadó: Such György

A kiadvány az Országgyűlés Hivatala
Közyűjteményi és Közművelődési Igazgatósága
szakmai programjai keretében készült.
Igazgató: Bellavics István

© Szerzők, 2018
© Országgyűlés Hivatala, 2018

Minden jog fenntartva. Bármilyen másoláshoz,
sokszorosításhoz, illetve adatfeldolgozó rend-
szerbe való tároláshoz a kiadó előzetes írásbeli
hozzájárulása szükséges.

ISBN 978-963-9848-97-9
ISSN 2416-3481

9 789639 848979